

Vegyes közlemények.

Jelentés a M. N. Múzeum könyvtáráról. A M. N. Múzeum könyvtára az 1880. év II. felében összesen 2256 kötet vagy füzet nyomtatvánnyal, 27 kézirattal és 3407 oklevéllel és levéllel, 250 oklevélmásolattal, és 1 percsomóval szaporodott; és pedig ajándékkal kapott 123 kötet nyomtatványt, 17 kéziratot és 2826 oklevelet és levelet, 1 percsomót; vásárolt 259 kötet nyomtatványt, 10 kéziratot és 581 oklevelet és levelet, 250 oklevél-másolatot; a beérkezett köteles példányok száma 1874 kötet.

Könyvek, kéziratok, oklevelek vásárlására és kötésre fordított 1499 frt 59 kr. *

Az olvasók száma 9942-re ment, kik 20,050 kötet nyomtatványt, 552 kéziratot és 3592 oklevelet használtak.

Jelentés a budapesti tudomány-egyetem könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról, forgalmáról 1880-ban. A rendezés a folyó évben is folytatott s miután a megkezdett szakok befejeztettek, épen az év utolsó napjában munkába vétetett a hittani szak. Ez évben munkába vétetett a kéziratárnak részletes czimtározása is. Eddigelé ugyanis csak az egyes kötetek s munkák voltak felvéve, most minden kötet minden külön darabjáról külön czédula készül, mely a kezelést nagyon megfogyja könnyíteni. E mellett az Incunabulák czimtározása is folyik, a Codexek czimtározása pedig befejeztetett. E munkával kormány-engedély folytán dr. Fejérpataky bizatott meg. A könyvtár adományok és vásárlások által gyarapodott, melynek eredményét a munkába vett 1880-ki czimtár fogja kitüntetni.

Az egyetemi könyvtár 1880-iki forgalmát a következő táblázatból láthatni:

Hó	Hány nap volt nyitva	Olvások száma	A használt művek sz.	Az olvasók általános sz.	Legtöbben voltak	Legkevesebben voltak	Megjegyzés
Január	30	4205	5091	140	jan. 27. 186.	jan. 6. 65.	* Junius 15-től sept. 1-ig a könyvtár olvasó-terme zárva volt
Február	29	4536	5727	156	febr. 21. 189.	febr. 10. 61.	
Márczius	23	3603	4451	157	márcz. 4. 199.	márcz. 30. 93.	
Április	30	3717	4433	124	ápr. 10. 151.	ápr. 26. 97.	
Május	25	2401	2895	96	máj. 4. 147.	máj. 14. 27.	
Junius	14	779	974	56	jun. 1. 82.	jun. 14. 32.	
Septemb.	28	3083	3682	110	sept. 24. 192.	sept. 5. 23.	
Október	30	5571	6705	186	okt. 26. 243.	okt. 3. 138.	
Novemb.	29	5086	6266	175	nov. 3. 263.	nov. 2. 102.	
Deczemb.	27	4216	5151	160	decz. 4. 236.	decz. 27. 133.	
	265	37197	45375	140	nov. 3. 263.	sept. 5. 23.	

A házon kívül 1159 kikölcsönző 2686 művet használt.

A M. T. Akadémia könyvtárának állapota, gyarapodása és használata 1880-ban. A könyvtár rendezése ez évben is folytatott, így az általános földrajzi munkák száma, melyben számtalan beiratlan munkák voltak, a lajstromozás által nagyban szaporodott, ép így áll a dolog az utazási szakkal; a paedagogiai szak leltározása befejeztetett. Rendezés alá vétetett az orvosi szak, s az új latin irodalom.

A gyarapodás 1880. évben a járulék napló szerint a következő:

104 külföldi akadémia, tud. társulattól és testülettől csere útján érkezett	357 mű	372 köt.	217 füz.
Magánosok ajándékából	185 »	78 »	125 »
34 nyomda által beküldött köteles példány	421 »	198 »	308 »
Saját kiadásaiból	57 »	54 »	45 »
Vétel útján	634 »	716 »	106 »
Összesen	1654 mű	1418 köt.	801 füz.

Az összes gyarapodás tehát ez évben 1654 mű, 1418 kötetben és 801 füzetben. Ezekhez járul 93 hazai és külföldi időszakos folyóirat.

A könyvtárt az évben 10304 egyén látogatta s 12,006 munkát használt. Házi használatra 157 egyén 1217 művet vett ki.

Összesen tehát 10,461 egyén 13.223 művet használt.

H. A.

Kinevezés. A nagymélt. vallás és közoktatási m. kir. miniszter ur a Nemzeti Múzeum könyvtárához Csontos János könyvtári őrségédet segédőrré nevezte ki.

Árpádkori oklevélvásárlás. A Nemzeti Múzeum könyvtára újabban vásárlás útján 13 árpádkori oklevéllel gyarapodott, melyekből kettő 1232 és 1233-ból, tehát a tatárjárás előtti időből való. Az oklevelek egytől egyig a felső magyarországi megyékre és családokra vonatkoznak s legnagyobb részt kiadatlanok. Ajánljuk a »Hazai Okmánytár« t. szerkesztőjének figyelmébe.

Hazafias adományok. A Nemzeti Múzeum könyvtárának kéziratgyűjteményét az utolsó időben adományaikkal a következő hazafiak gyarapították: A nagyméltóságú földművelés-, ipar- és kereskedelmi m. királyi ministerium adományozott: 311 czéhszabályt és czéhemléket, a nagymélt. m. kir. belügyministerium: 1. XVII. sz. armálist, Véghelyi Dezső: egy XVIII. sz. kéziratot, Bánás Jenő: 2 XVIII. sz. oklevelet, Rosenfeld Lipót: 1 XVI. sz. oklevelet, Zimmermann Raymund: 1 XVII. sz. czéhszabályt, báró Skrbenszky Fülöp: 4 XVII.—XVIII. sz. oklevelet, Mariássy Miklós és Ferencz: 821 XIV.—XVIII. sz. oklevelet és levelet, Fraknoi Vilmos: a Martinovics perre vonatkozó másolatokat a bécsi cs. titkos levéltárból, Neumann Károly: Petőfi Sándornak 4 ismeretlen költeményét, dr. Ungár Samu: a Martinovics perre vonatkozó percesomót, Thuránszky Béla: egy XVIII. sz. kéziratot, Miletz Béla 12 békésmegyei levelet az 1848—9-ki időszakból, Györgyi Lajos: egy czéhládát 12 czéhokmányokkal és Dobler János: egy 1849-ki utlevelet. Mindezen ajándékokért a Nemzeti Múzeum könyvtára az illető adományozóknak hálás köszönetét fejezi ki.

Adalék a hazai papírárokhoz a középkorban. Történetiróink többször hangsúlyozták már, hogy a sz. királyi városok számadáskönyveit a mohácsi vészig ki kellene adni. Történetírásunk ezáltal nagybecsű kutfővel gyarapodnék, mely hazánk középkori művelődési és gazdasági viszonyait egészen új szempontból világítaná meg. A hazai tudományos világnak ezen régi vágya teljesült most, midőn az erdélyi szászok: « Verein für Siebenbürgische Landeskunde » tudományos társulata, Nagyszeben városa és a szász nemzet levéltárából az 1380—1516-ki időszak számadásait egy 687 lapra menő vaskos kötetben közrebocsátotta. A munka mint a »Quellen zur Geschichte Siebenbürgens« című vállalat 1-ső kötete nagy 8-ad rétbén — Nagyszebenben Michaelis Zsigmond bizományában, díszes kiállításban 1880-ban jelent meg s minden tekintetben megérdemli, hogy tudósaink vele tüzetesen foglalkozzanak. Bennünket a munkának csak azon része érdekel, mely a régi papírárakkal foglalkozik s a hazai papírkereskedéshez a középkorban nyújt adalékot. Nagyszeben városa számadás könyveiből időrendben itt közöljük azon tételeket, melyekben papír-vételekről történik említés a mint következők:

- »1494. Január 6. Item pro risi papyri empto a Nicolaó Proll
flor. 1. den. 25.
- 1495. Item papyrum unum rizum comparatum flor. 1. den. 25.
- 1497. Oct. 14. Item papyro duobus risis flor. 2.
- 1504. Item pro papyro flor. 1. den. 24.
- 1503. Item papyrum emptum successive pro necessitate registri
flor. 1.
- 1504. Pro papyro ad usum Scribendi domino magistro civium et notario recepto libris 3. flor. 0. den. 21.
- 1508. Pro papyro ad usum scribendi et registrum recepto risz duobus flor. 2. den. 25.«

Sajnos, hogy e számadási könyvek semmi utbaigazítást nem adnak arra nézve, hogy a szász városok honnan szerezték be papír szükségletüket. — Nem kevésbé érdekesek a kötet végén közlött graphikai táblázatok, melyek e számadási könyvek papírjain előforduló víz-jegyeket tüntetik fel. — Általában a gondos kiállítás, a háromféle lajtsrom, nemkülönben a nevezetesebb tételek magyarázata nagyon megkönnyítik a munka használatát. Megjelenését melegen üdvözljük.

Tudományos kutatások a múzeumi könyvtárban. Könyvesházunk gazdag gyűjteményeit, valamint a mult években, úgy az idén is, tudósaink közül igen sokan vették igénybe, kik a számukra berendezett teremben dolgoztak. A könyvtár majdnem állandó látogatói voltak: Dr. Haynald Lajos bibornok-érsék, Ipolyi Arnold püspök, Pulszky Ferencz, Dr. Henszlmann Imre, Dr. Wenczel Gusztáv, Szilágyi Sándor, Pesty Frigyes, Szilády Áron, Salamon Ferencz, Nagy Imre, Jakab Elek, Fabriczius Károly, Zsilinszky Mihály, Gyárfás István, Vetter A. altábornagy, Melczér István volt kir. személynök, Dr. Kerékgyártó Árpád, Volf György, Dr. Heinrich Gusztáv, Dr. Goldzieher Ignác, Báró Nyáry Albert, Bodnár Zsigmond, Báró Radvánszky Béla, idősb Szinnyei József, Csaplár Benedek, Dobóczy Ignác, Dr. Erődy Béla, Dr. Csiky Kálmán, Dr. Kohn Sámuel s mások. A fiatalabb tudós nemzedékből, kik huzamosabb ideig a könyvtárban buvárkodtak, kiemeljük: Dr. Ballagi Aladárt, Dr. Thallóczy Lajost, Dr. Ábel Jenőt, Dr. Fejérpataky Lászlót, Dr. Szalay Józsefet, Dr. Simonyi Zsigmondot s Dr. Marczali Henriket stb. Gyakrabban megfordultak a könyvtárban: Gyulay Pál, Fraknoi Vilmos, Torma Kár., Thaly Kálm., Szily Kálm., Pór Antal, Nagy Gyula, Dr. Bánóczy József, Dr. Kovách Imre, Dr. Hoitsy Pál, Ráth Gy. s többen. Vidéki tudósaink közül itt buvárkodtak több napig: Dr. Rómer Flóris, Dr. Szabó Károly, Haan Lajos, Bunyitay Vincze s mások.

A múzeumi könyvtár tudományos érintkezései. A könyvtár ez esztendőben tudományos érintkezésben volt: a bécsi császári udvari, a müncheni kir. udvari, a lipcei egyetemi, a báseli, gráci, jénai, wolffenbütteli, erlangeni és krakkói könyvtárakkal, melyektől részint kéziratokat kapott tudományos használatra kölcsön, részint bibliographiai kérdésekben véleményadásra kéretett fel általuk.

Érdekes kéziratok. A Nemzeti Múzeum könyvtára érdekes kéziratgyűjteményt vásárolt, mely ekkorig a szabadságharcz egy bajnokának féltékenyen őrzött kincsét képezte. A gyűjtemény magában foglalja azon 53 honvédtiszt arczképét, kik mint a szabadságharcz első foglyai 1849-ben Königrätzben voltak letartóztatva. A képek színes irónnal vannak rajzolva s ügyes kéz munkájára vallanak. A gyűjtemény zöld színű vászonba van

kötve, vörös háttal és csinos fehér kapocscsal könyvalakban 8-ad rétű kötetet tesz ki. Czime ezüst betűkkel nyomva a következő: »A szabadságharcz első hadi foglyai: 53 honvéd tiszt Königrätzben 1849.« — Tartalmazza a foglyok szines arczképeit ezen sorrendben: Ivánka Imre ezredes, Vajka Károly főhadnagy és dandársegéd, Mátyási József 7-ik zászl. hadbíró, Markovics Ede hadbíró, Kernesz Adolf Zrinyi 35-ik honv. század., Weszely Ede honvédzászl. század., Kecskeméthy Károly 7-ik honvédzászló század., Farkas László század. a 16-ik zászlóaljnál, 16 jun. 1849, Biró Ignác százados Hunyady 50-ik h. zászl., Bán Sándor 7-ik honvédzászl. kapitány, Szel János 7-ik honvédszázados, Mangsch József, Laváty százados 46-ik honvéd, Weisz Jakab honvéd főhadn., Szvoboda Ferencz commandant, Halász Zrinyi 35. honvédzászlóaljbeli hadnagy, Tóth Mihály tüzérfőhadnagy, Traupmann Lajos hadnagy a 7-ik honvédzászl., Polák János honvéd 7-ik zászl. hadnagy, Xántus János honvéd 46-ik zászl. hadnagy, Hegyesi István főhadnagy 50-ik zászlóaljnál, Taar Ferencz hadnagy, Barth Henrik hadnagy 50-ik zászl., Török Zsigmond a Hunyadi szabad csapat hadnagya, Széll Miska főhadnagy a 7-ik honvédzászl., Árvay Sándor 7-ik honvédzászl. hadnagya, Pinczey Ferdinánd 50-ik honvédzászlóalji főhadnagy, Tersztyánszky Lajos honvéd 7-ik zászl. hadnagy, Tompa Lajos 35-ik Zrinyi honvédzászl. főhadnagy, Madár Pál honvéd 7-ik zászl. hadnagy, Ribáry Ferencz 50-ik honvédzászl. hadnagy, a »Nép« politikai lap volt szerkesztője, Petrich György 7-ik honvédzászl. főhadnagy, Paur Rudolf 7-ik honvédzászl. főhadnagy, és segéd, Börczy József honv. 7-ik zászl. hadnagy, Simonyi Jenő 35-ik honvédzászl. főhadnagy, Lomniczy Endre 35-ik honvédzászl. hadnagy, Frankner Rezső Zrinyi 35-ik honvédzászl. hadnagy, Kühnel Ignác Hunyadi 50-ik honvédzászl. hadnagy, Br. Liptay Antal 34-ik z. honvéd hadnagy, Oszterhuber László honvéd 7-ik zászl. főhadnagy, Neilingemirszky (?) O. 7-ik honvédzászl. hadnagy, Dobozy Menyhért, Baranyay főhadnagy 7-ik honvédzászlóaljnál, Aug. Mayer 35-ik Zrinyi honvédzászl. hadnagy, Dr. Szigethy oberarzt 7-ik honvédzászl., Francesco Porro de Somenzi, Dr. Türke Ferencz honvédorvos és a königrätzti polit. hirlap szerkesztője, Rigotz Márton orvos, Dr. Bogdán Tivadar honvéd főorvos, Joh. Filip Unterarzt, 50. Batall. Hunyady, Szaiff József honvéd orvos, és Alexy Károly.«

— Rákóczi és a sajtószabadság. A censurát Magyarországon tudvalevőleg I. Leopold hozta be, a Kollonics-regime idejében, az 1690-es években. II. Rákóczi Ferencz 1703-ban, szabadságháborúja kezdetével azonnal megszüntette azt és a sajtót szabadnak tekinté. Mindazonáltal azt természetesen nem tűrhette, hogy az országnak az ő hatalma alá került részeiben a magyar nemzetet gyalázó, vagy ennek szabadságküzdelmét kisebbitő, elferdítő, meghamisító nyomtatványok jelenjenek meg. Ilyen volt pedig a Brewer-féle nyomdából kikerült híres lőcsei kalendáriumnak az 1705-ik évre szóló folyama, mely valami labanczos embertől szerkesztetve, benne a megelőzőtt 1704-iki esztendő hazai eseményei császári szellemben adattak elő. Az 1704. december havában Lipótvárát ostromló Rákóczi ennek tudomására jutván, dec. 20-án Galgóc várából kelt rendeletet intézett felső-magyarországi tábornokához Berthóthy Ferenczhez, vizsgálatot és az említett naptár példányainak lefoglalását parancsolván. A sajtóviszonyaink történetére nézve érdekes ezen fejedelmi rendeletnek kivonata így szól:

»Die 20. X-bris Bertóti Ferencz úrnak, hogy a lőcsei typographus miért nyomtattatta a kalendáriumban a históriát nemzetünk prostitutiójára és maga hitetlenségének indiciumjára? azt investigálja, minden munkáit pedig supprimálja, bennünket aziránt voltaképpen tudósítson.«

(A fejedelmi cancelláriának a Nemzeti Múzeum kéziratrában őrzött, még kiadatlan jegyzőkönyvében.)

Mi történt légyen e dologban tovább? — nem tudjuk; mindazáltal ennyit is elég érdekesnek találtunk közleni.

Thaly Kálmán.

Adalék a könyvek becsüjéhez 1349-ből. A bibliographia egyik érdekes fejezetét kétségkívül a könyvek árának a régibb korban nyomozása képezi. Szakembereink kutatásai máris sok érdekes ide vágó adatot eredményeztek, melyek egykor lehető teljességgel összeállítva, nem csupán a bibliographiának, hanem általában a mult idők ismeretének szempontjából is sok tanúsággal fognak szolgálni. Ezen könyvára-statistikához kívánunk hozzájárulni az alább következő kicsi, de érdekes adattal, mely a Nemzeti Múzeum könyvtárában letéteményezett, sóvári Soós család

levéltárából került napfényre. Benedek kászonyi plebánost 1349-ben Battyánból haza utaztában útközben kifosztják. Panaszt emel Beregmegye alispánja előtt, s elésorolja a tőle elrablott tárgyakat, melyek közt egy pej lovát négy márkára, breviariumját pedig nyolez márkára becsüli. Mily más lenne az arány napjainkban! Talán nem lesz érdektelen, ha az erre vonatkozó kis oklevelet itt közöljük: »Nos magister Thomas vicecomes magistri Morochus et quatuor iudices nobilium comitatus de Beregh damus pro memoria, quod Benedictus sacerdos de Kazun — — per modum protestacionis significare curavit — —, quod Johannes dictus Mog famulus magistri Thome filii Ladislai et Ladislaus dictus Besenew famulus magistri Michaelis filii Ladislai et Johannes filius Ladislai famulus Ladislai filii Ladislai de Ezen die dominica proxima post Nativitatem beati Johannis Baptiste anno in presenti in libera via procedente inter villas Botyan et Salamon latrocialiter unum equum suum peg coloris quatuor marcas valentem, unam tunicam et taberdam (?) duas marcas valentem et unum breviarium octo marcas valens recepissent. Datum in Loprethzaza, sabbato proximo post octavas predicti festi Nativitatis beati Johannis Baptiste, anno domini Mo. CCCmo. XLmo nono.«

Nagy Gyula.

Bibliotheca Carpatica. A »Könyvszemle« 1879-ki folyamában említettük, hogy a »Bibliotheca Carpatica« sajtó alatt van. Ma e hírünket azzal egészíthetjük ki, hogy a munka már megjelent s a »Magyarországi Kárpategyletnek« épen úgy mint a hazai bibliographiai irodalomnak becsületére válik. Czime: »Bibliotheca Carpatica.« A »Magyarországi Kárpategylet« megbizásából összeállította Payer Hugó. — »Bibliotheca Carpatica« Im Auftrage des »Ungarischen Karpathen-Vereines« zusammengestellt von Hugo Payer. — Késmárk 1880. A »Magyarországi Kárpategylet« kiadványa. — Selbstverlag des »Ungarischen Karpathen-Vereines.« — Igló. Nyom: az iglói könyvnyomdában. Schmidt József 1880, 8-ad rét, 378 lap.« A munka magában foglalja azon értekezések és könyvek jegyzékét, melyek a magyarországi kárpátokkal bármi tekintetben foglalkoznak, s három részre oszlik. Az első rész adja a dolgozatok betűrendes jegyzékét s 245 lapon 5885 czimet sorol fel. A második rész 246—345

lapon tartalmazza a felsorolt munkák betűrendes szakindexét 28 szak szerint csoportosítva. A III. részben 347—387 lapon van a hely és tárgyjegyzék. — Készséggel beismerjük, hogy a munka nagy lelkiismeretességgel, szorgalommal és ügyszeretettel van összeállítva. S ha egyes hézagai lesznek is, de az kétségtelen, hogy repertorium-irodalmunkban haladást mutat s ha tekintetbe vesszük, hogy Payer Hugó azt vidéken csinálta, hol nagy segédeszközök nem állottak rendelkezésére, úgy becsét kétszeresen kell méltányolnunk. Részünkről a munkát bibliographiai, irodalomtörténeti és kulturtörténeti szempontból üdvözljük s megjelenéséhez a »Kárpát-Egyletnek«, a derék szerkesztőnek s az iglói nyomdának egyaránt szerencsét kívánunk!

Figyelmeztetés. A vegyes közlemények rovatából több bibliographiai kisebb közlést, s egy nagyobb cikket, melyet a legutóbbi számban a »kéziratok gyanánt kiadott nyomtatványokról« kilátásba helyeztünk, térszüke miatt a »Könyvszemle« 1881. első füzetére voltunk kénytelenek halasztani.